

Baggrundsnotat om Hjedding Andelsmejeri – skrevet af Claus K. Jensen

I 1882 etablerede 26 bønder i Hjedding lige syd for Ølgod Danmarks – og måske Verdens – første andelsmejeri.

Baggrunden var en enorm landbrugskrise efter tabet af Sønderjylland, der gjorde eksporten af stude til Tyskland umulig.

Dansk landbrug så sig om efter nye eksportprodukter og nye eksportmarkeder. En mulighed var smør til England. Men kvaliteten af den danske smør var alt for dårlig. Især var det smør, som de små landbrug kunne levere, dårlig. Fordi den var lavet på fløde, der var opsamlet gennem en uge og opbevaret ved stuetemperatur. Smørret var ganske enkelt harsk inden det nåede frem til købmanden, og eksport til England var umulig.

Men så var det, de 26 landmænd i Hjedding satte sig sammen en aften og besluttede, at bygge et mejeri i fællesskab, hvortil de skulle levere deres mælk, og på den måde få fløde nok til at producere frisk smør hver dag.

Ideen kom til Hjedding via en ung mand, der havde været på højskole og der set en helt nymodens centrifuge, der kunne skille fløde fra mælk i svimlende mængder: Hele 275 kg mælk i timen, kunne centrifugen klare. Og den blev drevet af en dampmaskine, så alt var moderne og teknisk. Og en anden havde hørt om de første andelsbrugsforeninger, hvor man gik sammen om den økonomiske risiko, og delte den økonomiske fortjeneste.

Med til historien hører selvfølgelig også grundloven af 5. juni 1849, der havde sikret foreningsfriheden.

Og før den er også historien om skoleloven af 1814, der sikrede undervisning af alle børn – også på landet. Uden den, grundloven, højskolerne, dampmaskinen og centrifugen var der ikke kommet noget andelsmejeri i Hjedding. Og uden en landbrugskrise er det heller ikke sikkert, at man havde fundet på at kombinere de fem elementer.

Men de første vedtægter for det allerførste andelsmejeri i Hjedding blev skrevet på en enkelt nat i 1882. Og tre måneder senere var mejeriet klar til brug. Det er et fantastisk eksempel på vestjysk iværksætter i når det er bedst. Der behøver ikke være langt fra tanke til handling. Ti år senere var der mere end 1.000 andelsmejerier i Danmark.